

ZILLEGHEM

1e jaargang
1980

ZILLEGHEM

Handelingen van de Kring voor Heemkunde
en Geschiedenis "PASTOOR RONSE"

Driemaandelijks tijdschrift

1ste jaargang 1980 - Nr 2

Jaarabonnement: 200 F
P.C.R. 000-0582277-83 van
Willy Peirsegaele, Zedelgem

REDACTIE EN BEHEER:

Willy Peirsegaele St.-Laurentiusstraat 12 Zedelgem
Géry Cappon Schattingbeekstraat 3 Zedelgem
Patrick Arnou Groenestraat 55 Zedelgem
Victor Deceuninck Groenestraat 29 Zedelgem
Jules Pollet Sint-Elooisstraat 16 Zedelgem
Leon Claeys Ruddervoordsestraat 40 Zedelgem
Jozef Vandenbroucke Kon. Albertstraat 2 Veldegem
Gaston Commeyne Rembertstraat 6 Veldegem

Studies verschenen in "Zilleghem"
of uittreksels daarvan, mogen niet
gebruikt noch aangehaald worden
zonder te verwijzen naar dit tijd-
schrift en de auteur.

Verantw. Uitgever: Willy Peirsegaele, St.-Laurentiusstraat 12 Zedelgem

I N H O U D

De oprichting van de gemeente Veldegem Patrick ARNOU	P. 34
Het grondgebied van Zedelgem tijdens het oude regime J. POLLET	43
Pietje Willem (1871 - 1977) Géry CAPPON	47
Enkele gegevens over het onderwijs in Zedelgem tijdens het Frans Bewind (vervolg) J. POLLET	53
Met de jonge Priester-leraar Fr. Ronse als gids naar Veurne-Ambacht in 1889 Fr. RONSE	59

DE OPRICHTING VAN DE GEMEENTE VELDEGEM
Een officiële versie

Patrick ARNOU

Zestig jaar geleden, op 8 februari 1920, werd Veldegem een onafhankelijke gemeente. Dit was het eindpunt van een lange weg, die gepaard ging met veel onenigheid en discussie. Men kan deze groei naar zelfstandigheid op twee wijzen benaderen: ofwel officieel: een geheel van documenten, adviezen, beslissingen enz., ofwel van achter de schermen, hoe het kwam, de situatie ter plaatse. Beide hangen samen en beïnvloeden elkaar. Deze bijdrage wil in de eerste plaats een studie zijn van de officiële zijde. We hopen later nog eens op de meer volkse aspecten terug te keren. De oprichting van Veldegem kristalliseert zich in drie fasen. Een eerste is het bouwen van een kerk; de tweede het oprichten van een nieuwe parochie; de derde en bekroonde fase: de nieuwe gemeente.

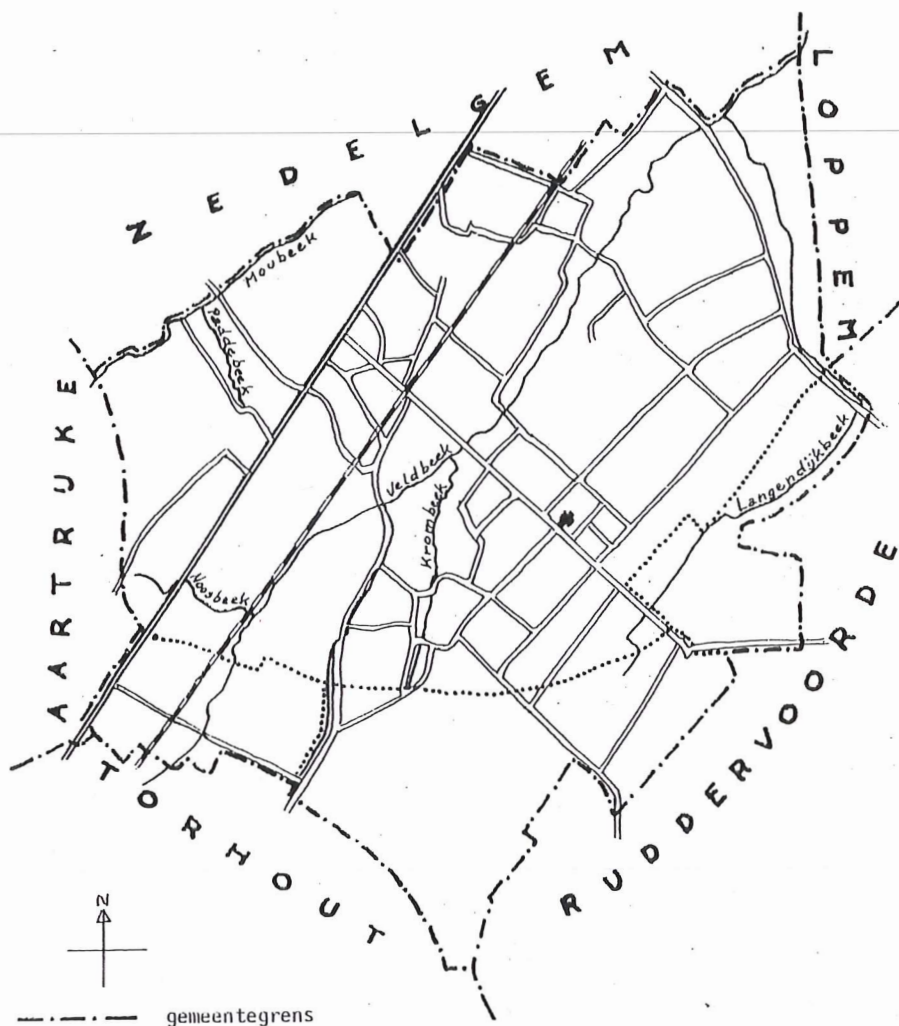
1. Een kerk voor Veldegem.

Lange tijd was de vlakte, waar Veldegem nu ligt, alleen bezaaid met bossen, vijvers en heide. Deze onherbergzame streek had weinig bewoners, die door hard zwoegen hun voedsel aan de schrale grond onttrokken. Toch herrezen stilaan grotere heoven en zelfs molens in dit gebied. Erdoor liepen immers twee belangrijke wegen: de Yperweg, de weg van Brugge naar Torhout en verder naar Ieper, en de Wynendaeleweg, tussen het slot van Mijndale en Brugge (een zijweg van de Yperweg). In 1753-54 werd de Torhoutsesteenweg aangelegd door Keurvorst Karl-Theodor, ook heer van Wijndale. Na de Franse Revolutie werd Veldegem bijna volledig bebost wegens de sparren-subsidie door Napoleon in het leven geroepen. Vanaf dan neemt de bevolking echter vlug toe. De adellijke families die Vel-

degem bijna volkomen in bezit hadden, ondernamen vanaf 1850 pogingen om hun landerijen te doen renderen. Zij ijverden daarom voor de stichting van een bewoonde kern. E. H. Joannes Vuylsteke, pastoor van Zedelgem geworden in 1856, gaat gretig op de voorstellen in en op 6 januari 1861 beslist de kerkfabriek van Sint-Laurentius te Zedelgem tot het bouwen van een hulpkerk op de wijk van het Veld. Op 18 juli 1863 schenkt de familie Muscar 70 are land voor het bouwen van een kerk en pastorie (gedenkplaat in de kerk van Veldegem). Op 25 september 1863 machtigt Leopold I, per Koninklijk Besluit, de Kerkfabriek van Sint-Laurentius te Zedelgem om een kerk op te richten op de plaats "het Veld" genoemd. De architect was de heer P. Buyck. De aanbesteding gebeurde op 6 augustus 1863 voor 45.300 fr. E. H. Vuylsteke zelf betaalde er 15.150 fr. van. Door een Bisschoppelijk Decreet van 26 september 1865 werd de nieuwe kerk een proostdij. Een proostdij is een kerkrechtelijke onderverdeling. De proost staat onder het hiërarchisch gezag van de pastoor van de parochie van wie de proostdij afhankelijk is (hier: Zedelgem Sint-Laurentius). Naar gelang van de bisschoppelijke toelatingen mag men er begraven, huwen, enz. of niet. Het is dus geen afzonderlijke parochie en een proost heeft kerkrechtelijk niet meer macht dan een onderpastoor. Er werden vier kapelmeesters (niet kerkmeesters: geen afzonderlijke parochie) aangesteld om over de materiële belangen van de kerk te waken: Frederik Modde, Philippus Van Belle, Johannes Pille en Désiré Schaut. De adellijke familie Muscar deed aan de overzijde van de kerk 30 huizen bouwen, waaronder ook enkele voor handelaars. Het was de bedoeling zo bewoners naar Veldegem te lokken en aldus de rest van haar gronden meer waard te maken. Op 4 april 1865 geeft de familie Muscar 30 aren grond aan de gemeente Zedelgem om er een gemeenteschool op te richten. Hierop was bij de gemeente aangedrongen door de hogere instanties. De schenkingsakte voorzag reeds dat wanneer Veldegem een afzonderlijke gemeente zou worden, het de eigendom van deze grond van Zedelgem zou overnemen.

In 1866 vestigen de Zusters der Onbevleete Ontvangenis van Heist zich te Veldegem en richten er een lagere meisjesschool in. Hiermee was Veldegem voorzien van essentiële instellingen en groeide vlug uit tot een

GEMEENTE VELDEGEM

- gemeentegrens
- grens Zedelgem - Aartrijke - Torhout - Ruddervoorde vóór het ontstaan van de gemeente Veldegem
- +— spoorweg
- ~~~~~ beek

afzonderlijke gemeenschap. De bedoelingen van de familie Muscar waren geslaagd. In 1886 tenslotte werd door het gemeentebestuur van Zedelgem besloten de weg van de Torhoutse Steenweg naar Veldegem-Dorp te bestraten (de huidige Koning Albert- en Koningin Astridstraat).

2. Veldegem een afzonderlijke parochie.

Stelselmatig kende de bisschop van Brugge aan de Proostdij Veldegem meer bevoegdheden toe. Zo mocht men er vanaf 1869 zijn Pasen houden. De bisschop vraagt in 1895 bij de regering de oprichting van een afzonderlijke parochie Veldegem aan. Voorafgaande adviezen van de kerkfabrieken en gemeenteraden van Zedelgem, Ruddervoorde, Aatrijke en Torhout worden ingewonnen. De parochie zou zich immers op al deze gemeenten uitstrekken. De Bestendige Deputatie adviseert op 12 juni 1896. Op 19 december 1896 wordt de bidplaats van Veldegem tot een afzonderlijke parochie verheven per Koninklijk Besluit. Het grondgebied werd door de provincie en het bisdom samen overeengekomen. Dit grondgebied wordt de latere gemeente Veldegem. Het werd bepaald als volgt:

Het gebied tussen:

" A. *Op het grondgebied der gemeente Zedelgem:*

De beek genoemd "Moebeke" tot aan den aardeweg genoemd "Bekebusch dreve"; die aardeweg tot aan den steenweg van Thorhout naar Brugge; die steenweg tot aan den eersten aardeweg voormelden steenweg verbindende met de spoorweglijn; die aardeweg tot aan de spoorweglijn; de spoorweglijn (oostkant) tot aan het water dat, in de nabijheid der statie Zedelgem, loopt van de spoorweglijn tot aan den aardeweg genoemd "Veldstraete"; de "Veldstraete" tot aan den steenweg van Zedelgem naar Ruddervoorde; die steenweg tot aan de beek "Langendijck"; de Langendijck tot aan de grenzen der gemeente Lophem; de huidige grenzen tusschen de gemeenten Zedelgem en Lophem tot aan de grenzen der gemeente Ruddervoorde.

B. *Op het grondgebied der gemeente Ruddervoorde.*

De steenweg van Ruddervoorde naar Zedelgem tot aan de beek ten zui-

den van 't kasteel des heeren van Outryve d'Ydewalle; die beek tot aan haar samentreffen met de verlenging van eenen aardeweg loopende van het westen der hoeve, bewoond door de weduwe De Witte, en de hoeve bewoond door Aloïs Puype, ten zuiden van de hoeve bewoond door Logghe, en van daar zijne richting nemende naar den weg van Veldegem; die weg van Veldegem, ten zuiden van het woonhuis van Maertens, loopende door het "Rooseveld" en ten noorden opklimmende naar het uiteinde van 't grondgebied van Thorhout; de grenzen tusschen de gemeenten Ruddervoorde en Thorhout tot aan de "Boutensdreeve".

C. Op het grondgebied van Thorhout.

De aardeweg bekend onder den naam van "Boutensdreeve" tot aan het grondgebied van Aartrijke.

D. Op het grondgebied der gemeente Aartrijke.

De grenzen tusschen de gemeenten Thorhout en Aartrijke tot aan den steenweg van Thorhout naar Brugge, diezelfde steenweg tot aan het grondgebied der gemeente Zedelgem."

De nieuwe parochie had een oppervlakte van 982 ha, waarvan 753 ha op Zedelgem. Het Koninklijk Besluit voorzag in één betaalde pastoorsplaats aan de parochiekerk verbonden. De Pastoor zou 950 frank 's jaars toegerekend krijgen. Ook werd er onmiddellijk een kerkfabriek opgericht.

3. De gemeente Veldegem.

In 1902 reeds vroegen enkele inwoners de oprichting van Veldegem tot een nieuwe gemeente aan. Het verzoekschrift werd echter niet ingewilligd omdat men van oordeel was dat Veldegem niet de middelen had tot een eigen beheer. Er werd echter verder geijverd voor de zelfstandigheid, vooral onder leiding van Jules Janssens, hoofdonderwijzer in de gemeenteschool en koster. In 1910 werd er opnieuw op aangedrongen. De parochie Veldegem telde op 31 december 1910 2.467 inwoners, waarvan 2.258 op Zedelgem woonden. In 1912 werd een nieuwe petitie van meer dan 800 handtekeningen naar de hogere overheid gezonden. De Bestendige Deputatie stelde een onderzoek in. Haar eindbesluit was een gunstig advies

voor de scheiding. Volgens haar bestond er een diepe onenigheid tussen de bewoners van Veldegem, meestal inwijkelingen, en die van Zedelgem, die de oorspronkelijke bevolking van de streek uitmaakten. De inwoners van Veldegem beschouwden zichzelf te Zedelgem als vreemdelingen en werden er als zodanig aanzien. Verder, zo besloot men, lagen de twee centra zes kilometer van elkaar en hadden geen andere betrekkingen dan die door de bestuurlijke vereniging opgelegd; de scheiding bestond in maatschappelijk, huishoudelijk, staatkundig en godsdienstig opzicht. Men achtte Veldegem stoffelijk zoveel vooruitgegaan, dat het in staat was de uitgaven te doen die nodig zouden zijn voor een zelfstandige gemeente. De scheiding kon enkel de vooruitgang van Veldegem ten goede komen, want ze zou toelaten werken uit te voeren en diensten in te richten die de bewoners vroegen, doch die de gemeenteraad van Zedelgem weigerde te doen. Het verslag werd naar de regering doorgestuurd. Deze aanvaardde het en diende een wetsontwerp in ten einde Veldegem als een afzonderlijke gemeente op te richten. Men vroeg de adviezen der verschillende gemeenteraden. Torhout stemde toe in de scheiding, Ruddervoorde en Aartrijke stemden tegen. Ze wilden hun grondgebied en hun bevolking in zijn geheel bewaren. Deze bezwaren werden echter afgewezen, daar de af te splitsen delen zeer miniem en zonder grote waarde waren. In Zedelgem was men ook tegen de verbroekeling van de gemeente. De regering was nochtans van oordeel dat Zedelgem geen nadeel ondervond, daar de gemeente 1.550 ha en 3.155 inwoners behield, wat genoeg was om levenskrachtig te zijn. De provincieraad stemde voor de scheiding op 3 juli 1912 en de provinciegouverneur adviseerde eveneens gunstig. Op 20 maart 1914 werd een ontwerp van wet door de Regering bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers neergelegd, dat ongewijzigd, maar pas vijf jaar later, op 17 november 1919 wet zou worden. De Kamer stelde een commissie aan bestaande uit vijf Westvlaamse volksvertegenwoordigers: Visart de Bocarmé (voorzitter)(arrondissement Brugge), D'Hondt (Brugge), Nolf (Ieper), Pil (verslaggever)(Veurne-Diksmuide-Oostende), Serruys (Veurne-Diksmuide-Oostende). Op 3 april 1914 bracht de Commissie advies uit. Zij stelden unaniem voor Veldegem tot een aparte gemeente op te richten. Het ontwerp zou dus hoogstwaarschijnlijk wet worden. Maar toen kwam de

oorlog tussen. Na de oorlog hervatte men echter het Parlementaire werk en op 30 september 1919 kreeg het ontwerp de goedkeuring in de Kamer, dit met instemming van alle aanwezige Volksvertegenwoordigers. Hierop werd het ontwerp overgezonden naar de Senaat. De Senaat stelde eveneens een commissie samen bestaande uit: Coullier DeMulder (voorzitter) (Dendermonde-Sint-Niklaas), Ligy (verslaggever) (provinciaal senator van Oost-Vlaanderen), Baron Cogels (Antwerpen) en Brunard (Nivelles).

Op 3 oktober 1919 gaf deze commissie een gunstig advies. Op 8 oktober keurde de Senaat het ontwerp goed met unanimiteit; geen enkele senator had zelfs het woord gevraagd bij de bespreking! Na de oorlog had men het wetsontwerp wel samengevoegd met andere, die ook handelden over nieuw op te richten gemeenten of grenswijzigingen. Zo werd ook Hertsberge opgericht bij dezelfde wet. De oprichting van Veldegem werd Artikel 8 van de wet:

" art. 8, § 1 : De parochie Veldegem wordt afgescheiden van de gemeenten Zedelghem, Aertrycke, Ruddervoorde en Thourhout, en opgericht tot afzonderlijke gemeente.

De grensscheiding der nieuwe gemeente wordt op het bij deze wet behoorend plan aangeduid door een roodkleurigen zoom, onder de letters A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, C, U, V, W, X, Y, Z, A.

§ 2 : Het getal leden des gemeenteraads wordt bepaald op 9 voor Veldegem en gehandhaafd op 11 voor Zedelghem, Aertrycke en Ruddervoorde en op 13 voor Thourhout. De leden der gemeenteraden die, om reden dat zij wonen op het grondgebied dat door deze wet aan de nieuwe gemeente toegekend wordt, aldaar verkiesbaar worden, zullen bij voortdoring tot de aanstelling des gemeenteraads van Veldegem, deel uitmaken van deze gemeenteraden, doch tot dan zullen zij zich onthouden deel te nemen aan de beraadslagingen welke vreemd zijn aan de belangen der nieuwe gemeente. Wat deze betreft, de machten, welke de gemeentebesturen van Zedelghem, Aertrycke, Ruddervoorde en Thourhout gedurende dezelfde tusschenruimte behouden, zijn beperkt tot de han-

delingen van louter voorlopig, dringend en vrijwarend beheer.

§ 3 : Het getal noodlijdenden ondersteund door de weldadigheidsbureelen van Zedelghem, Aertrycke, Ruddervoorde en Thourout, en ingeschreven op de lijst der armen, zal tot de grondslag dienen voor de verdeling van de goederen van deze weldadigheidsbureelen.

De voorwaarden tot aanneming van de inwoners der gemeente Veldeghem in de gasthuizen der gemeente Ruddervoorde en der stad Thourout worden geregeld in gemeen overleg, het getal haardsteden tot grondslag nemende. Bij oneenigheid worden de geschillen bijgelegd overeenkomstig de voorlaatste § van art. 151 der gemeentewet.

§ 4 : De aldus gevormde gemeente Veldeghem wordt gehecht aan het rechterlijk Kanton Thourout.

§ 5 : Overgangsbepalingen. De zaken, regelmatig ingeleid voor het verplichtend worden dezer wet, zullen voortgezet worden voor den vrederechter, bij wien ze aanhangig zijn gemaakt. De dewaarders en notarissen wier gebied of bevoegdheid verder strekte dan de kantonale grenzen, zoals zij blijken uit deze wet, mogen bij voortdoring hun ambt in hun voormalig rechtsgebied ten persoonlijken titel uitoefenen. "

Op 17 november 1919 werd deze wet door de Koning bekrachtigd en op 29 januari 1920 werd de wet in het Staatsblad gepubliceerd. Op 8 februari 1920 werd Valdegem onafhankelijk. Per koninklijk besluit van 23 februari 1921 werden alle gemeenteraden ontbonden op zondag 24 april 1921 werden verkiezingen gehouden. Door het Koninklijk Besluit van 1 augustus 1921 werd de h. K. Vandendriessche aangesteld tot burgemeester van Veldegem. Op 16 augustus 1921 besliste de gemeenteraad de h. Jules Janssens aan te stellen als secretaris. De Bestendige Deputatie keurde dit besluit op 30 september 1921 goed, op voorwaarde dat de h. Janssens zijn ambt van hoofdonderwijzer neerlegde, temeer daar hij van een onderwij-

zerspensioen kon genieten. Een oudstrijder die op het examen voor het ambt van secretaris ingesteld, 84 % van de punten had behaald, legde echter een bezwaarschrift bij de hogere overheid neer. Op 8 november 1921 vernietigde de Koning per Koninklijk Besluit de benoeming van de heer Janssens, daar de voorkeurrechten voor oudstrijders, door de wet van 3 augustus 1919 in het leven geroepen, niet waren nageleefd. De h. Janssens bleef echter dienstdoende secretaris tot 1925. Toen werd hij vervangen door de h. Isidoor Eecloo. Bij de verkiezingen van 1926 werd de heer Janssens wel als burgemeester aangesteld.

4. Het wapen.

Zoals de meeste gemeenten wilde ook Veldegem over een wapen beschikken. Jules Janssens stelde een voorstel op. Het nieuwe wapen zou bestaan uit het wapen van Zedelgem (moedergemeente) met een zilveren rondvlak in elk der bovenste hoeken (Aartrijke) en een groene boom in de punt (Torhout). Pas een hele tijd nadien, bij Koninklijk Besluit van 23 september 1931 werd het wapen van Veldegem vastgesteld. Het werd: "van goud met een keper van geel, beladen met drie schelpen van zilver, het schild opgehouden door een Sint-Cornelius van zilver." Of, met andere woorden, het schild van Zedelgem, vastgehouden door Sint-Cornelius, die te Veldegem zeer geliefd was.

Bronnen:

F. RONSE, De Geschiedenis van Zedelgem en Veldegem. Torhout, 1934 en Kortemark-Handzame, 1979.
Parochiale Eeuwfeestviering 1863-1963, Veldegem, 1963 (anoniem)
Belgisch Staatsblad, 30/9/1863 (K.B. kerk); 25/12/1896 (K.B. parochie);
29/1/1920 (Wet zelfstandigheid); 4/8/1921 (K.B. benoeming burgemeester);
1/12/1921 (K.B. vernietiging benoeming Janssens); 16/10/1931 (K.B. wapen)
Parlementaire Documenten Kamer, zittijd 1913-1914, nr 185 (onafhankel.)
Parlementaire Documenten Senaat, 1919-1920 nr 194 (onafhankelijkheid)
Parlementaire Handelingen Kamer, 1919-1920 zitting 30/9/1919 (stemming)
Parlementaire Handelingen Senaat, 1919-1920, Zitting 8/10/1919 (stemming)

HET GRONDGEBIED VAN ZEDELGEM
TIJDENS HET OUDE REGIME

J. POLLET

Tot aan de bestuurlijke hervorming, die gebeurde bij de inlijving van onze gewesten bij Frankrijk (1795) was Zedelgem een der parochies van het Brugse Vrije. Dit betekent echter niet dat het volledige grondgebied van Zedelgem onder de directe rechtsmacht viel van het Vrije.

Een deel immers behoorde tot het rechtsgebied van den HOUTSCHEN: een appendante heerlijkheid van het Vrije; een ander deel behoorde tot het rechtsgebied van het LAND VAN WIJNENDALE, Hoek NOORDOVER, eveneens een appendante heerlijkheid van het Vrije.

Laten we nu eens nagaan hoe het Zedelgemse grondgebied vroeger ingedeeld was.

1. Het VRIJE in Zedelgem: Dit was het gebied onder de rechtstreekse rechtsmacht van het Vrije, bestuurd door de schepenen van het Vrije. Dit gebied was in twee delen verdeeld:

a) de LANDEN in het Vrije, met een oppervlakte van 926 ha, gelegen in een kring rondom de dorpskern, ten noorden eindigend bij "Noortwege" (= Blauwe Kroon) en ten zuiden bij "Zuidwege". Dit gebied was het vroegst ontgonnen gebied en zo zien we dat in oude tijden de dorpskern, met dorpskerk en dorpsmolen werkelijk centraal lagen. Het gebied noordoost, zuidoost en zuid was "velt": heide en moeras.

b) de CIJNZEN in het Vrije, met een oppervlakte van 519 ha bestond uit drie afzonderlijke gedeelten:

- het gebied van "Leeuw", "Kruishille", "Hollevoorde" en "Kronemolen" met een oppervlakte van 366 ha.

- het gebied vanaf de "Witte Doorn" oostwaarts langs weerszijden van de Heerweg met een oppervlakte van 136 ha en genoemd "Het Noordvelt"
- het "Coijvoetveldeken", een klein gebied van 17 ha langs de Faliestraat, grenzend aan Aartrijke.

Deze gebieden werden in 1600 geleidelijk aan in cijnsrecht genomen en ontgonnen en geleidelijk aan kwam er bewoning. Toch bleven er nog veel gebieden onontgonnen, wat eerst volop na 1800 zal gebeuren. Zo vinden we in 1776 nog heel wat heide en vijvers o.a. de Houtte Voutevijver, waarvan de naam voortleeft in de Houtte Voutestraat, nu: Hoge Voutestraat. Verder nog: de Meulendamvijver: 13 ha, de Haensvijver, Puijtens Aermeede, de Sandtvijver, de Mannekenshouckvijver, de Palinckvijver en andere.

Met de aanleg van de steenweg Brugge-Torhout (1751 - 1754) werden deze gebieden verder ontsloten en gingen geleidelijk de weg op van volledige ontginning en bewoning. Dan ontstaan de herbergen: de Gouden Leeuw en de Goude Croone (Kronemolen). Hun naam was niet alleen 'goud' maar ze schenen ook gouden zaken te doen. In 1769 b.v. beschikte Petrus LUIJCKX, herbergier in de Gouden Leeuw, aan inwonend dienstpersioneel over twee knechten en twee meiden. In datzelfde jaar waren er in Zedelgem acht personen die over vier mensen aan inwonend dienstpersioneel beschikten en drie personen met vijf mensen aan inwonend personeel. Zij waren in die tijd de grootste werkgevers van Zedelgem.

2. DEN HOUTSCHEN in Zedelgem. Naast gebieden in Loppem, Aartrijke, Torhout... behoorde ook een deel van Zedelgem tot het rechtsgebied van de heerlijkheid van Den Houtschen, bestuurd door de schepenen van die heerlijkheid. In Zedelgem had dit gebied een oppervlakte van 438 ha die opgemeten waren, maar daarenboven nog 276 ha niemandsland of zoals het dan werd genoemd "'sHeeren Gemeene Velt" wat \pm 12 % vormt van de totale oppervlakte van Zedelgem !

Zo had dit rechtsgebied een totale oppervlakte van 714 ha en besloeg het zuidoostelijk deel van Zedelgem: ongeveer het gebied ten oosten van wat nu de spoorweg Brugge-Kortrijk is. De best bewoonde gebieden ervan waren het Hoogveld, gelegen naar de grens met Ruddervoorde toe en het gebied rond het Lepegat, waar de Lepemolen wordt opgericht: een bewijs dat er geleidelijk een woonkern wordt gevormd. Zo zien we dat dit gebied het kerngebied is van wat later Veldegem zal worden.

Niet alleen het feit dat in dat gebied nog 276 ha onontgonnen oppervlakte bestond, toont aan dat we hier te doen hebben met een heide- en moerasgebied maar ook de talrijke velden en vijvers die er nog lagen bewijzen dit zeer duidelijk. Volgens de omloper (=kadaster) van 1751 vinden we er o.a. t' Saemersvelt, 34 ha, het Eerste en het Tweede Loo-velt, dat nog nooit was opgemeten, maar waarvan we hierboven zagen dat het een oppervlakte had van 276 ha. Als vijvers worden er vermeld: Sjonghervijver: 9 ha; de Reijtvijver: 18 ha; de Cleenen, Grooten en Vuylen Roompotvijver: samen 32 ha; de Clóostervijvers: 13 ha, zo genoemd omdat ze toebehoorden aan de Brugse Karthuizers en verder nog: de Clomptvijver, het St.-Joris en het Duijvelsvijverken: samen 17 ha.

3. Het LAND van WIJNENDALE in Zedelgem: Het derde rechtsgebied waartoe een deel van Zedelgem behoorde was het Land van Wijnendale, Hoek Noordover. Een ander deel van Noordover lag in Aartrijke, Ichtegem en Eernegem. Op Zedelgem had dit gebied een oppervlakte van 145 ha en viel onder het bestuur van de schepenen van Noordover. In 1770 waren dat Hubrecht Clement van Aartrijke en Jacob de Cock van Ichtegem. Dit gebied lag in het zuidelijk gedeelte van Zedelgem langsheen de grens met Torhout tussen Aartrijke en Ruddervoorde. In 1770 lag in dat gebied nog 97 ha "Rauw velt" en ook enkele vijvers, reeds ten dele tot land gebracht. Zo had b.v. Thomas vanden Berghe in cijnsnacht genomen van heer Jacques van Haveskercke o.a. 2 ha 45 a "sijnde een vervallen vijver genaemt tbloetvijverken nu ten deele landt".

Wanneer we nu de oppervlakten van deze gebieden samentellen komen we uit aan wat F. Ronse schrijft in zijn Geschiedenis van Zedelgem-Veldegem p. 5: "Vooraleer Veldeghem werd afgescheiden, om, vanaf 1920, een afzonderlijke gemeente uit te maken, met Zedelgem 2303 ha 83 a 94 ca."

4. BELASTBARE OPPERVLAKTE. Wanneer we nu in de Zedelgense prochierekeningen (= gemeenterekeningen) nagaan op welke oppervlakte de belastingen worden betaald, dan vinden we steeds een oppervlakte die heel wat kleiner is dan de werkelijke oppervlakte, waarover we hoger spraken. Hoe komt dit? Wel, het land werd naar zijn waarde geschat door gezworen prijzers en op deze geschatte, geprezen waarde werden de belastingen, "de transport" aangeslagen. Zo sprak men van werkelijke oppervlakte en van grootte volgens de transport (= kadastrale waarde).

Zo vinden we b.v. in de prochierekening van 1698 dat de belastbare oppervlakte van de Landen in het Vrije maar 48 % is der werkelijke oppervlakte; voor de Cijnzen in het Vrije: 9 %; voor Den Houtschen: 12 % en voor Noordover: 9 %. Volgens de prochierekening van 1776 was dit respectievelijk: 48 % voor de Landen in het Vrije; 9,65 % voor de Cijnzen in het Vrije; 14,29 % voor Den Houtschen en 9 % voor Noordover.

Zo kon een perceel beste grond op de volledige oppervlakte worden belast, terwijl een stuk veld of moeras absoluut niet werd belast.

Zo had bv. de Meulendamvijver, die 29 gemet groot was maar een belastbare oppervlakte van 1 gemet 2 lijnen of 5,74 % der werkelijke oppervlakte.

Het hofstedeken "den Cruyshil" 15 gemet groot had een belastbare oppervlakte van 3 gemet of 20 % der werkelijke oppervlakte.

Even samenvatten:	werkelijke oppervlakte	belastbare oppervlakte 1698
1. Vrije: Landen:	926 ha	466 ha
Cijnzen	519 ha	44 ha
2. Houtschen:	714 ha	87 ha
3. Noordover:	145 ha	13 ha

Bronnenopgave: zie blz. 64.

P I E T J E W I L L E M
1871 - 1977

Géry CAPPON

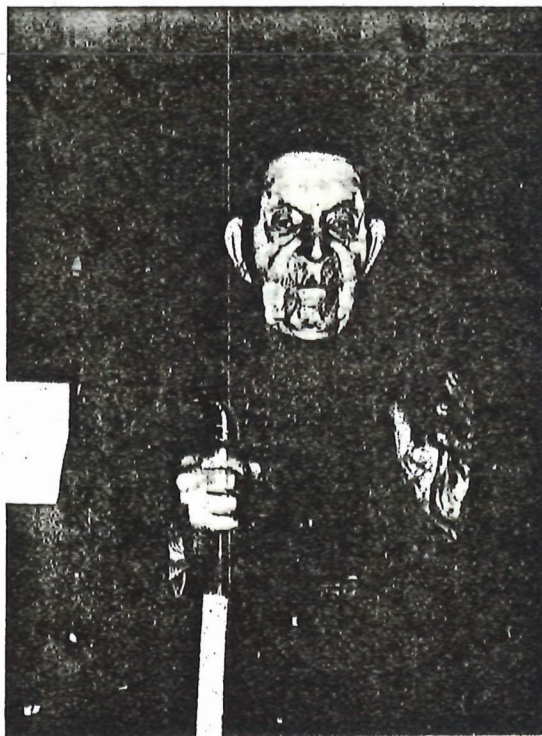
Op 19 februari 1871 werd te Zedelgem Petrus Willem geboren als zoon van Carolus (1) en Barbara Paepe. Zijn geboortehuis was gelegen tussen beide spoorwegen: enerzijds de lijn Brugge-Kortrijk en anderzijds de militaire spoorweg. De uitbreiding van het bedrijf Leon Claeys heeft onteigeningen met zich gebracht. Ook het geboortehuis van Pietje Willem viel binnen het tracé van de onteigening en de slopingswerken, waardoor Pietje Willem in 1958 diende te verhuizen. Op 1 februari van voormeld jaar betrok hij reeds zijn nieuw gebouwd huis aan de Groenestraat nummer 105.

Zijn geboortehuis, dat toebehoorde aan zijn ouders, bestond slechts uit één kleine rechthoekige kamer van circa 5 m bij 3 m, dat gebouwd was op ca. 1 gemet land. Aan de voorgevel was langs weerszijden van de deur een venster. De typische voutekamer uit die tijd met onderin een kelder vormden samen met de zoldering de rest van het huis. Op de volle breedte van het huis waren aan de rechterzijde afhangende varkensstallen aangebouwd. Aan de andere zijde van het huis - op vrij grote afstand van ongeveer 7 m - stond een houten schuur, die nagenoeg zo groot was als de woning zelf. Deze schuur diende hoofdzakelijk als opslagplaats voor aardappelen, de oogst en brandhout.

Ondanks dat de woning en zijn medegaande grond na de dood van Carolus Willem (vader van Pietje) in 1898 werd verkocht aan E. H. Demeyer uit Brugge, is het gezin Willem er blijven wonen. Na zijn huwelijk in 1902 met Juliana Vanoverbeke heeft Pietje Willem zijn geboortehuis niet verlaten. Zijn vrouw is echter na minder dan 1 jaar huwelijk overleden.

<p>8 IV/1</p> <p>WILLEMS Ignatius</p> <p>zn. vn. Joannes en Maria Catharina Desmet</p> <p>° Ardooie 17.07.1720</p> <p>+ Ardooie 13.08.1797</p> <p>X Ardooie 25 oktober 1744</p>	<p>9 IV/2</p> <p>DE CLERC Veronica</p> <p>dter.vn. Henricus en Petronilla ; Hermeni</p> <p>° Ardooie 25.02.1725</p> <p>+ Ardooie 09.02.1799</p>	<p>10 IV/3</p> <p>TEETAERT Cornelius</p> <p>zn.vn. Jacobus en Regina De Vaght</p> <p>° Aartrijke 29.04.1717</p> <p>+ Zedelgem 13.10.1794</p> <p>X Zedelgem 15 januari 1769</p>	<p>11 IV/4</p> <p>COOLS Isabella</p> <p>dter. vn. Jacobus en Rosa Denys</p> <p>° Zedelgem 20.12.1750</p> <p>+ Zedelgem 24.10.1794</p>
<p>4 III/1</p> <p>WILLEM Ludovicus <i>werkman, wever</i></p> <p>° Ardooie 18 juni 1768</p> <p>+ Zedelgem 3 maart 1834</p> <p>X Zedelgem 1 februari 1822</p>	<p>5 III/2</p> <p>TEETAERT Petronella <i>spinette, huishoudster</i></p> <p>° Zedelgem 2 oktober 1790</p> <p>+ Zedelgem 1 juli 1874</p>		
<p>2 II/1</p> <p>WILLEM Carolus <i>landman</i></p> <p>° Zedelgem 21 januari 1823</p> <p>+ Zedelgem 25 maart 1898</p> <p>X Loppem 29 januari 1863</p>			
<p>1 I/1</p> <p>WILLEM Petrus <i>smid, herbergier</i></p> <p>° Zedelgem 19 februari 1871</p> <p>+ Torhout 28 mei 1977</p>			

<p>12 IV/5</p> <p>PAEPE Alexander Vincentius <i>werkmán, wever</i></p> <p>zn. vn. Philippus Jacobus en Regina Devos:</p> <p>° Loppem 22.01.1763</p> <p>+ Loppem 24.04.1833</p> <p>X Zedelgem 25 augustus 1795</p>	<p>13 IV/6</p> <p>HOSTE Isabella Teresia <i>werkvrouw, huishoudster</i></p> <p>dter. vn. Boudewijn en Rente Anna</p> <p>° Zedelgem 22.03.1771</p> <p>+ Loppem 09.04.1854</p>	<p>14 IV/7</p> <p>SLABBINCK Augustinus <i>werkmán</i></p> <p>zn. vn. Petrus en Vandepitte Victoria</p> <p>° Ruddervoorde 12.11.1775</p> <p>+ Loppem 17.06.1812</p> <p>X Loppem 8 april 1801</p>	<p>15 IV/8</p> <p>VERPLANCKE Regina Francisca <i>arbeidster</i></p> <p>dter. vn. Ferdinand en Verbeecke Isabella</p> <p>° Loppem 07.08.1777</p> <p>+ Loppem 24.02.1846</p>
<p>6 III/3</p> <p>PAPE Carolus <i>linnerman</i></p> <p>° Loppem 11 april 1797</p> <p>+ Loppem 26 juni 1877</p> <p>X Loppem 23 juli 1834</p>		<p>7 III/4</p> <p>SLABBINCK Jeanne Therese <i>spinette, huishoudster</i></p> <p>° Loppem 31 oktober 1807</p> <p>+ Zedelgem 14 februari 1904</p>	
<p>3 II/2</p> <p>PAEPE Barbara <i>landwerkmeid</i></p> <p>° Loppem 28 maart 1838</p> <p>+ Ruddervoorde 5 april 1931</p> <p>X Zedelgem 10.09.1902 met VANOVERBEKE Juliana (<i>mutsenmaakster</i>)</p> <p>° Eernegem 08.08.1876</p> <p>+ Zedelgem 12.06.1903</p> <p>XX Loppem 20.04.1904 met KINSABIL Zenobia Maria (<i>huishoudster, herbergierster</i>)</p> <p>° Loppem 15 maart 1878</p> <p>+ Zedelgem 04.02.1966</p>			

PIETJE WILLEM
1871 - 1977

In 1904 hertrouwde Pietje Willem met Zenobia Kinsabil uit Loppem, de dochter van August en Leonia Van Ryckeghem.

De uitbreiding van zijn gezin heeft Pietje Willem ertoe aangezet zijn woning te verruimen. Aan de achterzijde van het woonhuis werd een kamer aangebouwd. Te meer daar het woonhuis tevens dienst deed als "staminée", aldus Leo Willem (2). De staminée hoefde daardoor niet verder dienst te doen als eetkamer; althans niet in de zomerperiode, aangezien alleen de staminée voorzien was van verwarming. Nog voor de eerste wereldoorlog werd het woonhuis met een verdieping opgetrokken. Tevens werd een smidse aan de linkerzijde van het woonhuis gebouwd. Pietje Willem had een tweetal winters naeen bij Felix Decloedt gewerkt te Veldegem, bij wie hij al vlug het beroep van smid had aangeleerd. Hij heeft echter nooit paarden beslagen. Zijn activiteiten had hij voornamelijk toegespitst op de konstruktie van kachels en het vervaardigen van gereedschap. Vooral diegenen die jaarlijks naar de bietevel-den trokken in Noord-Frankrijk, kwamen langs bij Pietje Willem. "En dat waren niet uitsluitend Zedelgemnaars", vertelt Leo Willem, die vanaf zijn 13 jaar onafgebroken de hulp in de smidse van zijn vader was.

Het uitbreken van de eerste wereldoorlog heeft zijn sporen geslagen en de rust van het alledaagse duidelijk verstoord. Pas enkele maanden na het uitbreken van de oorlog werd Pietje Willem en zijn gezin uit hun huis verwezen door de Duitsers. De smidse van Pietje werd omgevormd tot oliemagazijn, de woning zelf was bestemd voor timmerwerkplaats. Dit had wel verband met de bezetting van het bedrijf van Leon Claeys, waar de kanonnen van het front voor herstelling werden samengebracht.

Pietje Willem had voorlopig met zijn gezin intrek genomen bij zijn schoonouders te Loppem (Den Hut, langs de Rijselsestraat). Slechts enkele maanden later woonden zij langs de huidige Ruddervoordsestraat, grondgebied Veldegem (De Pot).

Na de aftocht van de Duitsers in 1918 vonden zij hun ouderlijk huis terug, maar afgebrand... Alleen de smidse en de schuur waren intact gebleven.

Zijn kostbaar aambeeld, dat 223 kg weegt, heeft Pietje na de oorlog terug opgegraven. Dit aambeeld dat dateert van 1902, staat nog altijd bij zijn zoon Leo.

De hoge ouderdom van Pietje Willem (106 j 3 mnd 9 d) heeft de bekendheid van zijn figuur ontegensprekelijk nog meer onderstreept. Tweemaal werd hij bedacht met een viering door de gemeentelijke overheid: eenmaal als eeuweling en een tweede maal op 105-jarige leeftijd.

In de woning van Leo Willem zijn talrijke herinneringen samengebracht. Getuigenissen daarvan zijn o.a. een pentekening van Pietje Willem, een familiefoto uit het jaar 1917 en het geschilderd portret van Pietje Willem door het familielid A. Tack uit Menen.

(1) Carolus Willem was te voren echtgenoot van Anna Cailleeuw (+Zedelgem, 16 juli 1852) en van Sophia Vertriest (+ Zedelgem, 18 november 1862).

(2) De staminee werd gesloten in 1938.

Leo Willem: oudste zoon van Pietje Willem en Zenobia Kinsabil.

Bijlage: Kwartierstaat van Pietje Willem (p. 48 - 49)

I-1 Pietje Willem

II-2/3 ouders van Pietje Willem

III-4/7 grootouders

IV-8/15 overgrootouders

ENKELE GEGEVENS OVER HET ONDERWIJS IN ZEDELGEM
TIJDENS HET FRANS BEWIND (1794 - 1814) (1)

J. POLLET

7. Toestand van het onderwijs in 1805

Er komt opnieuw een rondschrijven van de Préfet op 10 prairial XIII (30.5.1805). Weer vraagt hij om inlichtingen over het onderwijs. J.B. de Wulf, maire van Aartrijke antwoordt op 6 messidor XIII (25.6.1805) dat er geen primaire school bestaat maar dat onderpastoor Jean Naert (1804-1806) "a formé un établissement particulier, où il enseigne la littérature et l'écriture flamande". Zijn etablissement telt een 50-tal leerlingen, ieder betaalt 63 cts. schoolgeld per maand, de behoeftigen worden gratis onderwezen. Daarnaast heeft onderpastoor Naert ook nog het toezicht op "une sorte d'école tenue par trois célibatrices qui apprennent la jeunesse féminine à filer." Ook onderwijzen ze "les premiers élémens de la littérature flamande". Ook zij ontvangen van hun leerlingen 63 cts. per maand aan schoolgeld.

Op dezelfde dag komt ook het antwoord van de Zedelgense maire J. Adriaens binnen. Ook daar is er geen primaire school. Koster Pierre Vyncke houdt er echter een privaatschool, waar hij aan een 60-tal leerlingen onderwijst: "les premiers élémens de la littérature et de l'écriture flamande". Ook daar betalen de leerlingen 63 cts. schoolgeld, de behoeftigen gratis.

Het antwoord van de Loppemse maire A. de Knock is op 7 messidor XIII (26.6.1805) gedateerd. Ook daar geen primaire school. Maar koster Joseph de Pauw "tient une école particulière pendant la saison de l'hiver". Daar leert hij een 60-tal leerlingen de eerste beginselen van lezen en schrijven in het Vlaams. Ook daar 63 dts. schoolgeld en voor de behoeftigen betaalt "le bureau de bienfaisance".

(1) Vervolg van blz. 12-18)

8. Toestand van het onderwijs in 1807.

Nogmaals krijgen we enige inlichtingen over het onderwijs uit het verslag dat de maires in 1807 moeten insturen. Over de Loppemse onderwijzer wordt er gezegd dat hij 20 jongens en 20 meisjes in klas heeft; dat hij slechts tijdens de winter les geeft; dat hij met gemak en bekwaamheid zijn taak vervult en dat hij "pourrait même enseigner la langue française". Het antwoord dat maire J.B. de Wulf van Aartrijke geeft op 9.6.1807 leert ons dat er twee scholen zijn, waarvan geen enkele ten laste van de gemeente. De eerste dicht bij de kerk (nu: Schoolstraat nrs 14 en 16) wordt gehouden door de schoolvrouwen Reine Vermeersch en Marie Blondeel. Hun school telt 75 jongens en 60 meisjes en "les deux sexes sont réunis". Deze twee schoolvrouwen zijn zonder fortuin en leven grotendeels van liefdadigheid "vivent en partie des bienfaits du vicaire du lieu". Zij hebben weinig bekwaamheid en Frans wordt er niet onderwezen. De tweede school bevindt zich op de grens van Aartrijke dicht bij de Torhoutse wijk Berg-op-Zoom en wordt gehouden door de schoolvrouwen Anne de Keyser en Barbe Logghe. Dertig jongens en veertig meisjes lopen er school. Ook zij zijn zonder fortuin en kunnen in hun onderhoud voorzien "en partie des bienfaits d'un individu de la commune de Thourout". Ook daar wordt geen Frans onderwezen en voor deze beide scholen: "l'instruction se borne à celle de l'idiome flamand, lecture et écriture".

Het verslag van de Zedelgemse maire J. Adriaens komt eerst op 25 september 1807, waarvoor hij zijn ekskuus aanbiedt aan de Préfet. Dan komt hij ter zake en heeft alleen mee te delen dat er hoegenaamd geen onderwijs bestaat te Zedelgem. Indertijd heeft de koster wel school gehouden maar sedert ongeveer twee jaar hield hij ermee op, zodat men dus verplicht is zijn kinderen te sturen naar naburige gemeenten waar wel een school bestaat.

9. Université Impériale.

Door het decreet van 17 maart 1808 wordt de Université Impériale opge-

richt. Hiermee wilde Napoleon I gans het onderwijs in handen krijgen: "un moyen de diriger les opinions politiques et morales". Zonder toelating van de Grootmeester der Université Impériale mag geen enkele school blijven bestaan. Daarbij werd door het dekreet van 1.11.1812 aan meesters en meesteressen van vrije scholen verboden kinders aan te nemen boven de 9 jaar.

Het programma der openbare scholen bleef zoals het was: lezen, schrijven, elementen van rekenkunde en ook de keizerlijke katechismus. Er was geen verplicht onderwijs en de onderwijzer kreeg van de gemeente enkel een woning of een woonstvergoeding, geen wedde, wel moesten de leerlingen schoolgeld betalen. Alles samengenomen bleef het ambt van onderwijzer een ellendig beroep en het bleef alleen maar een bijverdienste. Volgens het keizerlijk dekreet van 17 september 1808 en de circulaire van de Préfet van 14 oktober 1808 moesten alle leerkrachten van gelijk welke school een verklaring ondertekenen of ze wilden aansluiten bij de Université Impériale ja of neen. Ze hadden de keuze ofwel aansluiten of hun school opdoeken.

Voor Aartrijke tekent de instituteur primaire Jean François Cobbaert ja; ook de Loppemse instituteur primaire Joseph de Pauw tekent ja en voor Zedelgem staat erbij geschreven: "il n'y a aucun instituteur dans cette commune".

10. Toestand van het onderwijs in 1809.

Met het jaar 1809 kwam er ook voor Zedelgem een instituteur primaire. Dat vernemen we uit het antwoord van maire J. Adriaens aan de Préfet op 1 april 1809 geschreven. Een circulaire van de Préfet had inlichtingen gevraagd over bestaansmiddelen, bekwaamheid en onderricht der primaire onderwijzers en J. Adriaens antwoordt dat sedert 1 januari 1809 Zedelgem nu ook voorzien is van een onderwijzer: François Devos, 26 j. die aan 26 jongens en 18 meisjes les geeft. Hij kreeg 30 fr. vanwege de gemeente en woonde in bij zijn ouders. Hij had bekwaamheid genoeg om Vlaams te onderwijzen: "tout autant de capacit  qu'il en faut pour

seulement y enseigner la langue flamande".

Voor Loppem wordt geantwoord dat Joseph de Pauw, 36 j., les geeft aan 12 jongens en 8 meisjes. Hij onderwijst enkel het Vlaams en zijn levensonderhoud vindt hij deels in zijn kosterschap en deels in zijn boerebedrijf: "à la fois de l'église comme sacristain et de la culture comme laboureur". Wat zijn bekwaamheid betreft: "il a tout autant de capacité qu'on en pourrait désirer d'un instituteur de communes rurales".

Daarbij krijgt hij een vergoeding van 50 fr. vanwege de gemeente. De Aartrijkse onderwijzer is J.F. Cobbaert, landmeter van beroep. Hij werd door de Préfet benoemd in 1806 en wordt er alleen maar geduld door het gemeentebestuur.

11: Onderwijstroebelen te Aartrijke.

Op 25 november 1810 kwam koster François vande Walle op het idee ook met een openbare school te beginnen te Aartrijke. Door de gemeentelijke omroeper Jean Pollin liet hij aankondigen dat hij zinnens was "d'établir une école publique". Onmiddellijk was schoolmeester Cobbaert in zijn wijk geschoten en hij trok op naar maire Hendrik van Houtte, maar deze antwoordde koelweg dat het hem niet aanging. Wat dan? Over dat het ging schreef Cobbaert dan maar een Franse brief aan de Préfet. Hierin deed hij beroep op hem door wie hij was aangesteld als onderwijzer voor Aartrijke, met uitsluiting van alle anderen. Verder schrijft hij dat hij iedere dag zijn schoolmeesterschap uitoefent en vraagt de Préfet dat het hem zou believen bevel te geven aan de maire "d'interdire le dit François vande Walle sacristain au dit Arderycke d'établir une école publique au dit Arderycke sans y être dûement autorisé."

Op 18 december 1810 krijgt de maire een brief van de Préfet waarin hem bevolen wordt het plan van F. vande Walle te verijdelen. Volgens titel I van het keizerlijk dekreet van 17 maart 1808 immers mag niemand een onderwijsinrichting opzetten zonder toelating van de Grootmeester der Université Impériale en zonder ervan lid te zijn. Indien koster vande Walle aan onderwijs wil beginnen moet hij eerst met dit alles in regel

zijn en het slot van de brief: "Je vous charge de lui signifier sur le champ les dispositions qui précèdent et de veillier à ce qu'il s'y conforme."

Na verscheidene nachten op geslapen te hebben laat maire Hendrik van Houtte op 28 januari 1811 weten aan de Préfet dat koster vande Walle nooit een openbare school opende. Wat er echter was is: "qu'il est un hymniste de bon esprit, et que comme tel il reçoit en plusieurs reprises quelques enfans pour les instruire dans l'hymnologie". Kortom hij houdt een soort gelegenheidskosterschool. Van deze brief maakt de maire tevens gebruik om, tussen haakjes, eens duchtig de planeet te lezen van "le Sieur Cobbaert instituteur primaire en cette commune". Enkel 4 à 5 maanden in de winter houdt hij school en dan nog is hij veel weg voor zijn landmeterschap. En wat gebeurt er dan in de school? "Les enfans s'amusement avec des jeux aux cartes". En hij besluit zijn brief met de beleefde slotzin: "J'ai l'honneur de Vous présenter l'hommage de mon tres profond respect."

12. Toestand van het onderwijs op het einde der Franse Overheersing.

Op 5 mei 1814 was gans ons land in handen der Geallieerden en leefde voor korte tijd onder het ruwe optreden der Russische en Pruisische soldateska. Op 21 juli 1814 ondertekende Willem I het protocol van Londen en vooruitlopend op de ratificatie der akkoorden van Wenen nam hij op 16 maart 1815 de titel aan van Koning der Nederlanden. Zo waren de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden opnieuw verenigd en zouden dit blijven tot 1830.

Hoe was dan de toestand op onderwijsgebied? Te Loppem bestond de primaire school van koster Joseph de Pauw, 44 j. oud.

Te Aartrijke waren er:

1° de primaire school van J.F. Cobbaert, 50 j. oud.

2° de Spin- of Armschool met als onderwijzeressen: Regina Vermeersch, 58 j. Francisca Desmedt, 31 j. Maria Pollet, 30 j. en Joanna Vercarre, 26 j.

3° de wijskschool aan de grens met Torhout met de meesteressen:

Anna de Keyser, 40 j. en Barbara Logghe, 39 j.

Te Zedelgem schijnt er op dat moment geen school te hebben bestaan,
tenzij Joannes Vyncke dan reeds school hield.

Bronnen: Rijksarchief Brugge, fonds Leiedepartement, nrs 1007, 1013,
2926, 2927, 2928, 2929.
Stadsarchief Torhout, Modern Archief nrs 38 tot 42 bis.

Boeken: R. Haelewyn: Torhout onder het Frans Bestuur. Brussel, 1966.
F. Ronse: Geschiedenis van Zedelgem - Veldegem. Torhout, 1934
en Handzame, 1979.
A. Vervenne en A. Dhondt: Geschiedenis van Loppem. Loppem, 1974.
H. van Werveke: Vestiging van het nieuwe regime in het Zuiden.
In: A.G.N.IX p. 33 - 61. Zeist, 1956.
H. van Werveke en J. Willequet: Het Zuiden onder het Consulaat
en het Keizerrijk. In: A.G.N.IX p. 101 - 127. Zeist,
1956.
H. Pirenne: Histoire de Belgique III. Brussel 1950.
A. Sluys: Geschiedenis van het Onderwijs. Gent, 1913.

Volgende uitgaven staan ter beschikking van onze leden:

- RONSE, Fr. "Geschiedenis van Zedelgem en Veldegem"	700 F
- RONSE, Fr. "De Romaansche doopvont van Zedelghem"	100 F
- PEIRSEGAELE W. "Keizer Karel V, vader van Europa"	160 F
- VERVENNE A. "Oude hoeven, herbergen en molens te Loppem"	300 F
- VERVENNE A. "De parochie Sint-Martinus te Loppem en haar pastoors	300 F
- Tegeltje met wapenschild van Zedelgem	50 F
- "Wie woont waar op Zedelgem St.-Laurentius ?"	20 F
- Uitgaven over Familiekunde	

Besteladres: E. H. Willy Peirsegaele, St.-Laurentiusstraat 12
8210 Zedelgem

Wat het nieuwerwetsch gedeelte aangaat, 't bestaat uit het zuiderlijk deel van den kruisbeuk dat in 1787 gebouwd wierd en niets beteekent. Mocht het afgebroken en in den trant van den koor herbouwd worden. 't Is een vandaal die de schoone briecken gaanderijen, vensterstaven en versieringen wegnam om ze met onbeduidende meloenen vormen te vervangen. 't En zal, God zij gedankt, niet lange staan en toen zal men de oude vormen kunnen weër stellen.

Niemand gaat St Walburga bezien zonder den kostbaren schat van 't H. Kruis te vereeren. Door Robrecht van Jerusalem geschonken wierd het in eene zilververgulde relikwiekas gesteld. Ze is van de 16e eeuw, kruisvormig schoon geciseleerd en langs de kanten met gekrulde blaren versierd. Ongelukkig is de voet weg. De Franschen hebben hem ook mee.

In dezelfde kerk vindt men nog bij den ingang een oud Christusbeeld der 16e eeuw, vier triptyquen of openslaande schilderijen waarvan een der 16e eeuw in Ste Catharina-kapelle, eene die de krooning van O.L.V. toont en op de luiken den deken Nikolaas van Villenfaigne (+ 1636) en St Nikolaas, daarbij eene O.L.V. van Van Oost, in de kruiskapel de Kruisafdoening en bij O.L.V. van Noordaltaar eene "Pieta" op gulden grond, en St Wilhelmus de Communie gevende aan eenen stervenden soldaat, geschilderd door den Veurnaar Boucquet.

Eindelijk vindt men in de Ste Walburgakerk prachtige zittens die in Renaissance stijl gebeiteld zijn in 1629 door Urbaan Taillebert van IJper, en den schoonen predikstoel met St Jan er onder die op eene rots zijn Apocalypsis schrijft. Boven zijn hoofd spreidt een arend de vleugelen

(1) Vervolg van blz. 26 - 32.

uit, op den voortcant der kuip staat de beeltenis van God den Vader scepter en werelddol in de handen houdende, en de kuip houdt vast aan twee palmbomen die met hun gebladerte den hemel van den stoel ophouden. Die predikstoel wierd in 1727 door H. Pulincx van Brugge gebeiteld.

Sint Nikolaais kerk is gedeeltelijk straf oud, ingezien de gelukzalige Jan van Waasten, bisschop van Terenburg, de hoek reeds afstond aan eene nieuw opgekome ne abdi j van Augustijnen. Ze was van toen af prochiekerk. Maar van die kerk bestaat er slechts het onderste deel van den toren. 't Moet in de 13e eeuw gebouwd zijn, en daar vindt men een spitsbogig portaal in, dat met twee reeken heiligbeelden onder baldakijns versierd is en boven hetwelke men in den tympan de beeltenissen ziet van den Zaligmaker, der H. Maagd en van St Jan Baptista. Jammer is het toch dat dit portaal zoo diep in den grond zit, zoo vervallen verwaarloosd wordt zoodat men met moeite de beeltenissen onderscheiden kan. Zelfs heeft men in den hoek van het portaal een gebouwken laten plaatsen dat op geheel andere plaats schikt gesteld te worden.

Die eerste kerk wierd in 1494 afgebroken en door de tegenwoordige vervangen. Deze was gansch in brieken gebouwd; nu toch heeft men de vensterramen en bogen in meloen hersteld wat jammer is. De kerk die in 1780 gansch misvormd wierd, heeft drie even wijde, lange beuken. Aan de middenbeuk wierd in latere tijden eene abside gebouwd die men nu zal hermaken met de herstelling der kerk die, God zij geloofd, in 't korte zal begonnen worden onder toezicht van heer Oste van Thielt. Het kruis steekt alleen met den topgevel buitenwaarts uit. - De toren is schoon gothiek, maar over eenige jaren heeft men de spitsige schoone maar bouwvallige naalde moeten afnemen.

In die kerk zijn te zien: 1° de prachtige triptyque der 16e eeuw die de Kruisvinding verbeeldt, 2° de marteldood der H. Barbara door L. De Deyster van Brugge, en 3° de oude remonstrantie der abdi j, in trant der 16e eeuw.

In den toren hangt de oude klokke "het Bomtje" die 1,43 m meet aan de middellijn van de bazis en 1,18 m hoog is. Op de banden leest men in het latijn: "Ik roep te wapen, geef het noodsein in geval van brand en wijs de uren aan. In 1379 miek mij ter eere Gods meester Willem van Harelbeke. + Ik heet Maria + Christus overwint + Christus regeert + Christus gebiedt + O Moeder Gods, help mij."

Van oude kloosters en kapellen vindt men te Veurne overblijfsels:

1° op den koer van 't Hotel van Commerce, 2° in de schuur van We Brill, 3° in 't huis van M. Steylaert.

Op den hoek der Markt en Ooststraat staat er een prachtig gebouw: een dikke toren met briecken voor en schutshoeken, hoogklimmende dak. Daar staken langs de kanten schoone gothieke vensters in. 't Was het belfort van Veurne dat in 1445 gebouwd wierd. Daarnevens bouwde men korts daarna het Stadhuis dat allen kenner slaat om de pracht zijner gothieke en rijkversierde vensters. - Het gebouw heeft veel geleden; de gaanderij is weg, de ingangspoort toegemetst. Maar al bachten heeft men gelukkig eene tweede rijke poort die voor model kan dienen en vele ornamenten blijven bewaard op de zolderingen. Daarmee is het dat de architect Vinck de herstelling beraamt en wierden zijne plans door alle gildeleden hertelijk goedgekeurd.

't Hedendaagsche Stadhuis staat noordwest de Markt. 't Heeft twee delen in witte heelbak en bekroond door lieve puntgevels. Op den linkeren gevel staat het jaartal 1596 en op den rechteren 1612. Gansch het gebouw is rijke gekapt. Buiten staat er een schoon voorportaal. Binnen zijn er verscheidene rijke zalen die met cordouaansch leder behangen zijn en iedereen wordt geslegen bij het intreden der ontvangstzale met hare rijkgebeitelde portalen, schoone schouw en houten snijwerk.

In het Stadhuis vindt men ook die wondere gedenkteekens van het oude recht: vier koppen en twee vuisten met koperen platen waar men het vonnis op leest van degenen die ze moesten laten maken.

Eindelijk blijft het Paleis van justicie. 't Was eerst het landhuis. 't Wierd in 1613 opgericht, gansch in arduin en klassieken stijl met kolommen van Ionische en andere van samengestelde orde. Enkel de toren van 1629 is in brieken. Dit gebouw is grootsch en binnen en buiten. Eene voorplaats doorgaande komt men aan den trap die vouten heeft met uitstekende rebben. Boven is er eene groote zaal waar er een prachtig arduinen schouw in staat. Twee steunbeelden dragen op wentelvormig sie-raad den schoorsteenmantel waar men de wapens op ziet der stad en kastel-nij en dit van Spanje. Twee leeuwen houden ter zijde eenen wereldbol. In de schouw vindt men gelijk op veel andere gebouwen, steenen enz. met het merkteeken van den beeldhouwer en werkman.

Langs den noordkant vindt men in den muur schoone arduinen bogen en leu-ningen die van de oude vierschaar afkomstig zijn. - Verder komt men in het tribunaal, groote indrukwekkende zaal met houten voude, schoone schouw en eene gothieke schilderij die het Laatste Oordeel verbeeldt. -Langs eene deure met koperen staven versierd, komt men in de kapel van het landhuis. Daar bestaat nog het lief gesneden doxaal.

's Avonds had de gilde eene vergadering in de ontvangstzaal van het Stad-huis. De Burgemeester De Haene wenschte den vreemde kunstminnaars wel-kom en deze waren gelukkig hem te mogen antwoorden hoe zij van Veurne tevreden waren en de stad bewonderd hadden.

De Vrijdag morgend vertrok men naar Nieuport. Eerst gingen wij naar het Stadhuis waar de Burgemeester ons welkom zei en onder zijn geleide en dit van M. Derudder zagen wij NIEUPOORT.

't Stadhuis heeft verscheidene schoone schilderijen waarvan diegene die St-Antoniuslegende vertelt, wonderbaar schoon is. Op den achterkant staat de stad geschilderd gelijk ze was in 1284. De slag van Nieuport is ook een prachtig tafereel en het portret van Philip II wierd door iedereen bewonderd. De Halle in trant der 14e eeuw, wier in 1480 aangevangen. Ze is rechthoekig en op de vier uiteinden staan breede toreken. Aan

den noorkant staat de toren, het belfort, dat een schoon stuk is, versierd met bogen en gekoppelde vensterramen. Wat wonderbaar is, 't is het benedendeel dat tusschen wijde spitsbogen plaatse laat om markt of winkels te houden. Maar wat deerlijk mismaakt wierd, 't is het binnenwerk. 't Gelijkt aan het oude niet meer; kolommen, vensters, vouten, alles is veranderd en onredelijk vernieuwd. Nochtans moet men geen wijze kenner zijn eens dat men de photographie of de teekening van het oude voor oogen heeft en de tegenwoordige boven en onderdeelen gaat beschouwen om te kiezen tusschen de twee. Wat men voor schoon in de studiewerken aanwees, is weg, en op nieuw gedacht uitgewrocht. Dit is geen herstelling meer, 't is nieuws.

De Tempeltoren is dik en vierkante. Hij is van de 13e eeuw en stond eerst te midden St Laurenskerke die deel miek van 't kasteel der stad in 1364 door Engelschen vernield.

Te Nieuport vindt men nog andere schoone dingen: het Hospitaal met zijn hooge dak en zijn schoon toreken, het hôtel "l'Espérance", en de oude vierbake die door Gwijde van Dampierre gebouwd, toch grootelijks vernieuwd wierd en nu verre van zee staande zonder nut is.

Nieuport-kerk is een waar monument dat waarschijnlijk in 1364 na den brand van Nieuport gebouwd wierd; jammer dat die overdicke toren (van 1631-1673) zoo groot gedeelte er van dekt. De Bisschop van Therouanen, Milo, bouwde de eerste kerk in 1165 waarvan enkel in 't zuiderlijk deel iets overblijft; zij is kruisvormig en van drie beuken bijna van gelijke hoogte en vier bogen. De middenbeuk heeft een uitspringende deel met drie wanden en de zijbeuken eindigen plat.

In 1510 bouwde men eene vierde beuk, maar zij wierd in 1836 afgebroken. Daar vindt men toch al buiten nog teekens van.

Buiten ziet men nog een schoon portaal en de voute die van den laatsten gothieken trant is. Binnen, boven de bogen loopt er een gebeitelde band

en in den kruisbeuk is eene drielobbige kornies die de berden voute dragen moest. In den kruisbeuk zijn de pilaren op driehoekigen plan gebouwd. Daarbij vindt men in die kerke veel muurschilderinge die ze wonder belangrijk maakt en ook zerksteen en koperen platen die schoone zijn. Wij waren zelfs zoo gelukkig er eenige uit den vergeethoek te mogen halen. Men ziet toen schoone doopvont en Renaissance zittens, een kruis der 14e of 15e eeuw, schoone beelden van St Adriaan en Ste Anna, het bovenste deel van een gothieken predikstoel der 16e eeuw, eenen triptyque met O.L.V. van den Rozenkrans, den Rusttabernakel van 't H. Sacrament, de prachtige overgrootte remonstrantie en de kerkornementen die zoo rijke zijn.

Na Nieuport-stad gezien te hebben gingen de gildeleden zeewaarts en 's namiddags vertrokken zij welgezind over hunne reis elk naar huis de eenen naar Duitschland, de anderen naar Engeland, anderen nog naar Frankrijk en wij naar onze heerdstede in ons lieve België en Vlaanderland.

Elkeen wierp zijnen gildebrouder een vriendelijk: tot wederziens.

Wij voornamelijk die de streek bewonen zeiden uit ter herten: wacht niet lange van hier weder te komen.

VEURNE, 6 september 1889.

Bronnenopgave bij "HET GRONDGEBIED VAN ZEDELGEM TIJDENS HET OUDE REGIME"
(zie blz. 43)

Kerkarchief Loppem· Omloper Houtschen 1751.

Rijksarchief Brugge:

- registers Vrije nr. 15716: omloper Zedelgem 1674 Vrije, Landen
nr. 15718 en 15719: Omloper Zedelgem 1776 Landen
nr. 15720: terrier 1776 Cijnzen
nr. 6693: prochierekening 1776
- Fonds Sanders nr. 668: prochierekening 1698
- Verzameling van Sieleghem nr. 4: Omloper Noordover 1770
nr. 68: Omloper Zedelgem
nr. 119: Verhoofding Noordover 1730
- Kerkarchief Zedelgem nr. 89: Status Animarum 1769.